

Soạn bài Hành động nói (tiếp theo) - Ngữ văn lớp 8

I. Cách thực hiện hành động nói

Câu 1. Đánh số thứ tự trước mỗi câu trần thuật trong đoạn trích dưới đây. Xác định mục đích nói của những câu ấy bằng cách đánh dấu (+) vào ô thích hợp và dấu (-) vào ô không thích hợp theo bảng dưới.

Tinh thần yêu nước cũng như các thứ của quý. (2) Có khi được trưng bày trong tủ kính, trong bình pha lê, rõ ràng dễ thấy. (3) Nhưng cũng có khi cất giấu kín đáo trong rương, trong hòm. (4) Bón phận của chúng ta là làm cho những của quý kín đáo ấy đều được đưa ra trưng bày. (5) Nghĩa là phải ra sức giải thích, tuyên truyền, tổ chức, lãnh đạo, làm cho tinh thần yêu nước của tất cả mọi người đều được thực hành vào công việc yêu nước, công việc kháng chiến.

(Hồ Chí Minh, *Tinh thần yêu nước của nhân dân ta*)

Trả lời:

Câu	1	2	3	4	5
Mục đích					
Hỏi	-	-	-	-	-
Trình bày	+	+	+	-	-
Điều khiển	-	-	-	+	+
Hứa hẹn	-	-	-	-	-
Bộc lộ cảm xúc	-	-	-	-	-

Câu 2. Lập bảng trình bày quan hệ giữa các kiểu câu với những kiểu hành động nói.

Trả lời:

Kiểu câu	Nghi vấn	Câu khiến	Cảm thán	Trần thuật
Mục đích				
Hỏi	+	-	-	-
Trình bày	-	-	-	+
Điều khiển	-	+	-	-
Hứa hẹn	-	+	-	-
Bộc lộ cảm xúc	-	-	+	-

Soạn bài Hành động nói (tiếp theo) - Ngữ văn lớp 8

Chú thích:

- Dấu (+) dùng để chỉ mục đích chính, chức năng chính mà kiểu câu biểu đạt.
- Dấu (-) dùng để chỉ những mục đích gián tiếp mà kiểu câu có thể biểu đạt.

II. Luyện tập

Câu 1. Tìm các câu nghi vấn trong bài *Hịch tướng sĩ* của Trần Quốc Tuấn. Cho biết những câu ấy dùng làm gì. Vị trí của từng câu trong từng đoạn văn có liên quan như thế nào đến mục đích nói của nó.

Trả lời:

- Tự thống kê các câu nghi vấn trong bài *Hịch tướng sĩ* (chú ý dựa vào các dấu hiệu như dấu chấm hỏi, các từ nghi vấn).
- Những câu nghi vấn đứng ở cuối các đoạn văn thường dùng để khẳng định hay phủ định điều đã được nêu ra trong câu ấy, đoạn ấy.
- Còn các câu nghi vấn đứng ở đầu đoạn thường dùng để nêu vấn đề.

Câu 2. Nhiều người có nhận xét là trong các bài nói, bài viết của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường kêu gọi chiến sĩ, đồng bào bằng những câu trần thuật. Hãy tìm những câu trần thuật có mục đích cầu khiến trong các đoạn trích dưới đây của Người và cho biết hình thức diễn đạt ấy có tác dụng như thế nào trong việc động viên quần chúng.

a) *Vì vậy, nhiệm vụ thiêng liêng của toàn dân ta lúc này là phải nâng cao tinh thần quyết chiến, quyết thắng, quyết tâm giải phóng miền Nam, bảo vệ miền Bắc, tiến tới hoà bình thống nhất Tổ quốc.*

Hễ còn một tên xâm lược trên đất nước ta, thì ta còn phải tiếp tục chiến đấu, quét sạch nó đi.

Đồng bào và chiến sĩ miền Nam anh hùng, dưới ngọn cờ vẻ vang của Mặt trận Dân tộc Giải phóng, liên tục tiến công, liên tục nổi dậy, kiên quyết tiến lên, giành lấy thắng lợi hoàn toàn.

Quân và dân miền Bắc quyết ra sức thi đua yêu nước, xây dựng chủ nghĩa xã hội và làm tròn nghĩa vụ của mình đối với đồng bào miền Nam ruột thịt [...].

(Lời kêu gọi cả nước tiến lên đánh thắng giặc Mĩ xâm lược)

Soạn bài Hành động nói (tiếp theo) - Ngữ văn lớp 8

b) Cuối cùng, tôi để lại muôn vàn tình thân yêu cho toàn dân, toàn Đảng, cho toàn thể bộ đội, cho các cháu thanh niên và nhi đồng.

[...] Điều mong muốn cuối cùng của tôi là: Toàn Đảng, toàn dân ta đoàn kết phấn đấu, xây dựng một nước Việt Nam hào bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh, và góp phần xứng đáng vào sự nghiệp cách mạng thế giới.

(Di chúc)

Trả lời:

- Các câu trần thuật có mục đích cầu khiến trong các ví dụ trên là:

a) Vì vậy, nhiệm vụ thiêng liêng của toàn dân ta lúc này là phải nâng cao tinh thần quyết chiến, quyết thắng, quyết tâm giải phóng miền Nam, bảo vệ miền Bắc, tiến tới hoà bình thống nhất Tổ quốc.

Quân và dân miền Bắc quyết ra sức thi đua yêu nước, xây dựng chủ nghĩa xã hội và làm tròn nghĩa vụ của mình đối với đồng bào miền Nam ruột thịt [...].

b) Điều mong muốn cuối cùng của tôi là: Toàn Đảng, toàn dân ta đoàn kết phấn đấu, xây dựng một nước Việt Nam hào bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh, và góp phần xứng đáng vào sự nghiệp cách mạng thế giới.

- Việc dùng câu trần thuật với mục đích cầu khiến theo cách của Chủ tịch Hồ Chí Minh có tác dụng làm cho người nghe (quần chúng) cảm thấy gần gũi với chính người đang ra lời kêu gọi từ đó thấy được nhiệm vụ mà vị lãnh tụ giao cho cũng chính là nguyện vọng của bản thân.

Câu 3. Tìm các câu có mục đích cầu khiến trong đoạn trích sau. Mỗi câu ấy thể hiện quan hệ giữa các nhân vật và tính cách nhân vật như thế nào?

Dế Choắt trả lời tôi bằng một giọng rất buồn rầu:

- Thưa anh, em cũng muốn khôn nhưng khôn không được. Đụng đến việc là em thỏ rồi, không còn hơi sức đâu mà đào bới nữa [...]. Hay bây giờ em nghĩ thế này... Song anh cho phép em mới dám nói...

Rồi Dế Choắt loanh quanh, bấn khoăn. Tôi phán bảo:

- Được, chú mình cứ nói thẳng thừng ra nào.

Dế Choắt nhìn tôi mà rằng:

Soạn bài Hành động nói (tiếp theo) - Ngữ văn lớp 8

- Anh đã nghĩ thương em như thế này thì hay là anh đào giúp cho em một cái ngách sang bên nhà anh, phòng khi tắt lửa tối đèn có đứa nào đến bắt nạt thì em chạy sang...

Chưa nghe hết câu, tôi đã héch răng lên, xì một hơi rõ dài. Rồi với bộ điệu khinh khỉnh, tôi mắng:

- Hức! Thông ngách sang nhà ta? Dễ nghe nhỉ! Chú mày hôi như cú mèo thế này, ta nào chịu được. Thôi, im cái điệu hát mưa dầm sùi sụt ấy đi. Đào tổ nông thì cho chết!

Tôi về, không một chút bận tâm.

(Tô Hoài, *Đế Mèn phiêu lưu kí*)

Trả lời:

- Các câu có mục đích cầu khiến trong đoạn là:

+ Được, chú mình cứ nói thẳng thừng ra nào.

+ Anh đã nghĩ thương em như thế này thì hay là anh đào giúp cho em một cái ngách sang bên nhà anh, phòng khi tắt lửa tối đèn có đứa nào đến bắt nạt thì em chạy sang...

+ Thôi, im cái điệu hát mưa dầm sùi sụt ấy đi. Đào tổ nông thì cho chết!

- Các câu trên thể hiện khá rõ tính cách của các nhân vật: Đế Choắt yếu đuối khiêm nhường, nhã nhặn; Đế Mèn huyênh hoang, trịch thượng.

Câu 4. Nên dùng câu nào để hỏi người lớn trong những câu dưới đây?

a) Bác có biết bưu điện ở đâu không ạ?

b) Bác làm ơn chỉ giùm cháu bưu điện ở đâu ạ.

c) Bưu điện ở đâu, hả bác?

d) Chỉ giùm cháu bưu điện ở đâu với!

e) Bác có thể chỉ giúp cháu bưu điện ở đâu không ạ?

Trả lời:

Các câu nên chọn là (b) và (e).

Soạn bài Hành động nói (tiếp theo) - Ngữ văn lớp 8

Câu 5. Trong quán ăn, một người nói với một người bên cạnh: “*Anh có thể chuyển giúp tôi lọ gia vị không ạ?*”. Theo em, trong những hành động dưới đây, người nghe nên chọn hành động nào?

- a) Lẳng lặng đưa lọ gia vị cho người kia.
- b) Trả lời người kia: “*Có chứ ạ. Cái lọ ấy không nặng đâu mà!*”
- c) Đưa lọ gia vị cho người kia và nói: “*Mời anh*” (hoặc “*Mời chị*”, “*Mời bác*”,...).

Trả lời:

Nên chọn cách ứng xử (c).